

Asia: VN/2401/2026

Ehdotus kansalliseksi mediakasvatuslinjauksiksi

1. Johdanto

Mahdolliset kommentit ja huomiot johdannosta:

Sivistysala ry:n tavoitteena on, että Suomi on parhaiten koulutettujen ihmisten hyvinvoiva, avoin ja vetovoimainen maa, jossa osaamisella ja luovuudella tehdään parempaa maailmaa. Teknologinen kehitys tuo kiihtyvällä tahdilla uudenlaisia haasteita mediaympäristöön haastaen ihmisten osaamista ja kykyä arvioida erilaisia sisältöjä kriittisesti. Sivista pitää perusteltuna, että mediakasvatuslinjauksia päivitetään huomioimaan mediakasvatuksen muuttunutta toimintaympäristöä.

Sivista katsoo, että vahva luku- ja kirjoitustaito on myös medialukutaidon perusta. Tämä näkökulma olisi tärkeää huomioida linjauksissa, luontevimmin johdannossa esimerkiksi medialukutaidon käsitteen määritelmän yhteydessä. Sivista ehdottaa, että määritelmälaatikkoon lisätään myös dis- ja misinformaation käsitteet, sillä ne kytkeytyvät oleellisesti mediakasvatuksen kokonaisuuteen.

Johdannon loppuksi todetaan, että linjaukset eivät ota yksityiskohtaisesti kantaa teknologisiin ilmiöihin, kuten esimerkiksi juuri tällä hetkellä ajankohtaisiin tekoälymalleihin. Sivista ymmärtää rajauksen, mikäli sillä tarkoitetaan esimerkiksi tiettyjä palveluntarjoajia tai alustoja. Sivista katsoo, että tekoälyyn liittyvät tekijät muokkaavat mediaympäristöä niin voimakkaasti, että tekoälyä ilmiönä ei voi kokonaan ohittaa linjauksissa. Todenperäisen sisällön erottaminen tekoälyn tuottamasta tai manipuloimasta sisällöstä on jo nyt liki mahdotonta. Medialukutaidon näkökulmasta on oleellista, että ihmiset ovat tietoisia siitä, mihin tekoälymalleilla pystytään ja osaavat ottaa tämän huomioon.

2. Mediakasvatuksen nykytila

Mahdolliset kommentit ja huomiot mediakasvatuksen nykytilasta:

Sivista kiinnittää huomiota siihen, että nykytilan kuvaus keskittyy pitkälti mediakasvatuksen rakenteisiin ja rahoitukseen. Sivista katsoo, että linjaukset, niiden toimeenpano sekä seuranta hyötyisivät siitä, että nykytilaa avattaisiin myös mediakasvatuksen tuottaman osaamisen näkökulmasta. Kiinnostavia näkökulmia olisivat esimerkiksi medialukutaidon tilanne sekä millaisia vaikutuksia mediakasvatuksella on ollut. Mikäli näistä ei ole esimerkiksi tutkimus- tai arviointitietoa

tämäkin olisi hyvä todeta mahdollisten tulevien tutkimusaiheiden kartoittamiseksi mediakasvatuksen tutkimusperustaisuuden vahvistamiseksi.

3. Visio

Mahdolliset kommentit ja huomiot visiosta:

Visio on varsin yleisluontoinen. Ajantasaisuus on olennainen näkökulma ja vaatii jatkuvaa kehittämistä mediaympäristön muuttuessa nopeasti. Sivista pitää hyvänä, että visio huomioi kaikenikäiset ihmiset.

4. Tavoitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot tavoitteista:

Tavoitteet on jaoteltu kolmeen päätavoitteeseen: toimijuuden vahvistaminen, osaamisen kehittäminen sekä kestävyiden edistäminen. Sivista pitää päätavoitteita hyvin valittuina ja ne kytkeytyvät luontevasti myös koulutuksen kehittämiseen, sillä esimerkiksi tuoreessa peruskoulun tulevaisuustyössä nousi vastaavat teemat. Sivista toteaa, että viime vuosina käyty keskustelu nuorten digilaitteiden ja sosiaalisen median käytön rajoittamisesta voi näyttäytyä näiden tavoitteiden toteutumisen kannalta ristiriitaisena.

5. Toimenpiteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimenpiteistä:

Toimenpiteissä ehdotetaan mediakasvatustehtävien johtamisvastuun selkiyttämistä kunnissa muun muassa kartoittamalla mediakasvatuksen avainhenkilöitä sekä luomalla valtakunnallinen yhteyshenkilöverkosto. Sivista toteaa, että koulutusjärjestelmällä on keskeinen rooli mediakasvatuksen toteutuksessa. Mahdollisten verkostojen kokoamisessa on tärkeää huomioida kuntien rinnalla myös yksityiset koulutuksen järjestäjät.

Osaamisen kehittämisen osiossa ehdotetaan vahvistettavaksi medialukutaidon asemaa opetuksessa. Sivista huomauttaa, että eri koulutusmuotojen opetussuunnitelman perusteisiin mediakasvatuksen teemoja on jo sisällytetty eri tavoin. Linjauksissa olisi hyvä huomioida tämä ja varmistaa muutenkin, että mediakasvatusta edistetään osana muuta koulutuksen kehittämistä, ei erillisenä toimintona. Viime vuosina perusteita on kehitetty pirstaleisesti. Sivista edellyttää, että mahdolliset tulevat muutokset tehdään koordinoitusti yhdellä kertaa. Perusteiden päivitys edellyttää aina myös paikallista opetussuunnitelmatyötä.

Osaamisen kehittämisen mahdollisuuksien varmistamiseksi toimenpiteissä olisi hyvä ottaa kantaa myös tekijänoikeuteen liittyviin kehittämistarpeisiin. Sivistyksellisten oikeuksien toteutumiseksi erilaisten digitaalisten aineistojen opetus- ja tutkimuskäytön tulisi olla nykyistä sallivampaa. Tämä tulee ottaa huomioon tekijänoikeuslain uudistamisessa.

Sivista toteaa, että toimenpiteet ovat sinänsä kannatettavat. Niihin liittyy runsaasti erilaista verkostoyhteistyötä, uusien sisältöjen tuottamista erilaisten kohderyhmien tarpeisiin sekä tutkimusta ja koulutusta. Näiden eteneminen edellyttää kuitenkin riittävää resursointia.

6. Toimeenpano ja seuranta

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimeenpanosta ja seurannasta:

Mediakasvatukseen liittyvät toimijat on kuvattu hyvin monipuolisesti. Yksityiset sivistysalan toimijat (muun muassa varhaiskasvatuksen tuottajat, perus- ja toisen asteen opetuksen ja koulutuksen järjestäjät, taiteen perusopetuksen ja vapaan sivistystyön järjestäjät) olisi hyvä mainita eksplisiittisesti toimijoina. Sivista pohtii jäävätkö toimijat irralliseksi, jos niitä ei selkeästi kytketä eri toimenpiteiden edistämiseen. Vähintään keskeisimmät vastuutoimijat olisi mahdollisesti hyvä määritellä toimenpidekohtaisesti.

7. Liitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot liitteistä:

-

8. Yleiset kommentit linjausluonnoksesta

Yleiset kommentit kokonaisuudesta:

-

9. Muita mahdollisia terveisiä valmistelijoille

Muita mahdollisia terveisiä:

-

Tikkinen Annakaisa
Sivistysala ry